

УДК 327.56(5–15)

О. Я. Чебан

аспірант

кафедра міжнародних відносин ОНУ імені І. І. Мечникова

к. 32, Французький бул., 24/26, м. Одеса, 65058, Україна

тел.: (0482)63 32 59, e-mail: cis_asc@paco.net

ПРИЧИНИ ПІДПИСАННЯ ЖЕНЕВСЬКОЇ ЯДЕРНОЇ УГОДИ З ІРАНОМ У ЛИСТОПАДІ 2013 Р.: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті аналізуються причини, які спонукали Іран підписати у листопаді 2013 р. у Женеві тимчасову угоду про обмеження своєї ядерної програми, яка тривалий час була одним із головних джерел нестабільності у світі. Причини підписання Іраном та шісткою міжнародних посередників Женевської ядерної угоди розглядаються у статті крізь призму теорії міжнародних відносин, окремі напрями якої пояснюють, чому держави набувають або відмовляються від набуття ядерної зброї.

Ключові слова: ядерна програма, ядерна зброя, Іран, теорія міжнародних відносин, Женевська ядерна угода.

Актуальність теми ядерної програми Ірану зумовлюється існуванням загрози появи у цієї держави ядерної зброї, що може завдати шкоди міжнародній стабільності. Однак наприкінці 2013 р. у Женеві сталася знаменна подія, яка може покласти відлік новому етапу в історії розвитку іранської ядерної програми та взаємовідносин Ірану з навколишнім світом: була підписана між Іраном та шісткою міжнародних посередників (Великобританія, Китай, Німеччина, Росія, США та Франція) тимчасова угода, яка обмежила можливості Ірану щодо створення ядерної зброї. Тому причини підписання цієї важливої для міжнародної стабільності угоди заслуговують на детальне вивчення. У даній статті ці причини розглядаються крізь призму теорії міжнародних відносин, окремі напрями якої пояснюють, чому держави набувають або відмовляються від набуття ядерної зброї.

Проблематика іранської ядерної програми знайшла дуже широке відображення у науковій літературі, як західній, так і російській. Меншою мірою іранську ядерну програму досліджують українські вчені, серед яких слід виділити насамперед П. Сіновець [1]. Також окремі аспекти іранської ядерної політики і особливо загальнотеоретичних пояснень мотивації держав до набуття ядерної зброї розглядає у своїй праці такий український вчений, як С. Галака [2]. Ще один український дослідник С. Заборський [3] розглянуту у даній статті проблематику політики порогових держав (однією з яких є Іран) розглядає на прикладі східноазіатських держав.

Серед російських учених, які вивчають різні аспекти іранської ядерної програми, слід виділити таких, як А. Бадалова [4], А. Бакліцький [5], А. Ногмов [6].

У західній науковій літературі проблематика розвитку іранської ядерної програми після підписання Женевської ядерної угоди розглядається у працях Г. Аллісона, Г. Сеймура [7], М. Банна [8], К. Фрайліха [9], Дж. Джозефа [10] та ін.

Згода Ірану на обмеження своєї ядерної програми у листопаді 2013 р., як вбачається, в цілому не суперечить аргументації такого напрямку теорії міжнародних відносин як неореалізм, який пояснює причини набуття або відмови від набуття державою ядерної зброї (тобто ядерний вибір країни) фактором наявності (або відсутності) зовнішніх загроз національній безпеці. Якщо до недавніх пір стимулом до розвитку іранської ядерної програми могли слугувати постійні натяки американської адміністрації на вірогідність проведення воєнної операції проти Ірану, то тепер з'явилися всі підстави вважати, що США більше не збираються атакувати ІРІ. Такі підстави виникли після відмови США атакувати режим Башара Асада у Сирії. Як відомо, після того, як 21 серпня 2013 р. у Сирії відбулося чергове застосування хімічної зброї, президент США Барак Обама звинуватив у цьому інциденті режим Башара Асада і заявив, що сирійська влада перетнула окреслену ним «червону лінію» [11, с. 96]. Тому американський президент заявив про те, що США починають готуватися до війни проти Сирії. Однак 9 вересня 2013 р. Росія виступила з ініціативою не завдавати удар по Сирії, а приступити до знищення сирійських запасів хімічної зброї, щоб раз і назавжди виключити можливість застосування цієї зброї масового знищення (ЗМЗ) у сирійській громадянській війні. Башар Асад погодився з цією російською ініціативою. Погодився на неї і Барак Обама.

Такий вчинок Б. Обами міг справити позитивне враження на іранське керівництво. Адже відмова США від нападу на союзника Ірану Сирію, нападу, який цікавив Вашингтон як засіб ослаблення іранських позицій на Близькому Сході, продемонстрував, що Сполучені Штати не бажають силового вирішення близькосхідних проблем і що вони готові приймати мирні варіанти їх подолання. Складається враження, що США переконались у тому, що проблему іранської ядерної програми можна вирішити так само мирно, як вирішується проблема сирійської хімічної зброї, що після створення такого позитивного прецеденту можливе невоєнне розв'язання і проблеми іранської ядерної програми. Таким чином, сирійське хімічне роззброєння сприяло зміцненню довіри у відносинах між традиційними суперниками, укріпило їх упевненість у тому, що силовий варіант дуже маловірогідний, а в таких умовах, згідно логіці неореалізму, у держави немає мотивації прагнути набуття ядерної зброї. Тому поступки Ірану у Женеві в принципі відповідають логіці неореалізму.

Також іранські поступки у питаннях ядерної програми відповідають і логіці такого відгалуження школи політичного реалізму, як неокласичного реалізму. Неокласичні реалісти пояснюють відмову держави від намірів створити ядерну зброю браком «державної» (яка залежить від стійкості державних інститутів на внутрішньополітичній арені та їх впливу на суспільство) та відносної (тобто воєнної та економічної потужності у порівнянні з іншими державами) країни. Можна сказати, що сьогодні Іран

зазнає нестачу обох видів цієї сили. Після приходу до влади в Ірані внаслідок президентських виборів у 2013 р. поміркованих лідерів, які змінили радикалів, спроможних сміливо йти шляхом створення ядерної зброї (ЯЗ) попри всі труднощі і ризики, можна констатувати, що Іран сьогодні, виражаючись термінологією неокласичних реалістів, не має достатнього рівня внутрішньої, «державної» сили, яка необхідна державі для прийняття відповідального рішення про набуття ЯЗ.

Також можна констатувати, що ослабла і відносна сила Ірану, тобто знизилось його значення на міжнародній арені, що, на думку неокласичних реалістів, теж сприяє відмові держави від прагнень здобути ЯЗ. Ослабленню Ірану сприяли його тривала ізоляція і економічні санкції, а також його утягнутість у сирійську громадянську війну. Для Ірану режим Башара Асада є по суті єдиним союзником у всьому регіоні Великого Близького Сходу [12, с. 61]. Тому Іран був змушений витратити багато фінансових і воєнно-політичних ресурсів на підтримку цього режиму у його нелегкому протистоянні з опозицією. На тлі економічних санкцій тривала підтримка Башара Асада стала особливо болючою для Ірану і сприяла його ослабленню, і в таких умовах Іран не міг ще витрачати ресурси на подальший розвиток ядерної програми [13, с. 132]. Тому згода Ірану на обмеження ядерної програми в цілому відповідає логіці неокласичного реалізму, оскільки Іран міг відчувати, що у нього недостатньо сили для створення ЯЗ.

Ядерну політику Ірану напередодні та після укладення ядерної угоди в Женеві може доволі аргументовано пояснити і теорія неоліберального інституціоналізму. Раніше, за логікою неоліберального інституціоналізму, недоліки міжнародних інституцій, не здатних запобігти іракській хімічній атаці на Іран, могли спонукати Тегеран до розвитку ядерної програми. Потім доволі слабкий тиск з боку міжнародних інституцій не міг істотно завадити розвитку іранської ядерної програми. Але зрештою в останні роки економічні санкції і консолідований тиск міжнародної спільноти на Іран стали настільки дієвими, що зрештою змусили його піти на поступки в питанні ядерної програми. Санкції справили дуже негативний вплив на іранську економіку [14]. Тому цілком зрозумілим стає прагнення Ірану позбутися цих санкцій в обмін на поступки у ядерних питаннях.

Слід зазначити, що згода Ірану на укладення ядерної угоди може посприяти значному зміцненню позицій неоліберального інституціоналізму у теорії міжнародних відносин. Очевидно, поки що зарано робити далекосяжні висновки, але вже можна говорити, що теорія неоліберального інституціоналізму поки витримує випробування практикою. Іран поки не зміг підірвати режим ядерного нерозповсюдження, який доводить своїм існуванням, що він може змінювати ядерний вибір країни, принаймні на деякий час.

Навіть якщо справдяться песимістичні прогнози, і Іран відмовиться від досягнутих у Женеві домовленостей і знову піде шляхом створення ядерної зброї, тим не менше, можна буде констатувати, що режим нерозповсюдження може принаймні коригувати наміри країн щодо набуття ЯЗ і створювати їм на цьому шляху перешкоди, які змушують порогові країни принаймні на деякий час заморозувати свої воєнні ядерні програми.

Теорії нормативізму і конструктивізму пояснюють ядерний вибір держав впливом міжнародних норм. Відрізняються вони тим, що нормативісти вважають, що держави під впливом цих норм схильні прагнути набуття ЯЗ, оскільки це сприяє зміцненню їх престижу та авторитету на міжнародній арені. Натомість конструктивісти стверджують, що держави під впливом таких міжнародних норм як ядерне табу, тобто моральне неприйняття ядерної зброї як такої, яку неможливо застосувати, відмовляються від нагоди набути ЯЗ. В силу специфіки іранського менталітету ці дві теорії важко використовувати для пояснення іранського ядерного вибору. З одного боку, згода Ірану в Женеві на обмеження ядерної програми повністю відповідає духу фетв (релігійних приписів) іранських духовних лідерів (аятол) про те, що ЯЗ є гріховною, і таким чином відмова Ірану від ЯЗ повністю відповідає логіці конструктивізму. З іншого боку, необхідно враховувати непрозорість стратегічної культури Ірану, його схильність приховувати свої справжні наміри і те, що фетва про заборону ЯЗ може бути лише засобом введення в оману ворогів Ірану, що повністю відповідає нормам шіїтської моралі [15]. Тому доводиться з обережністю підходити до конструктивістських пояснень мотивів іранської ядерної політики.

Куди більш актуальною для іранського випадку є аргументація нормативістів. Адже немає підстав вважати, що Іран вміє відмовитися від своїх великодержавних амбіцій, задоволенню яких могло б посприяти набуття ядерної зброї. Якщо оцінювати ядерну політику Ірану з точки зору нормативізму, то можна припустити, що поступки у Женеві були лише тактичним ходом Ірану і що він навряд чи відмовиться від спроб набути ядерну зброю.

Якщо користуватися положеннями теорії техноцентризму, то на її основі відмову Ірану від набуття ядерної зброї можна пояснити тим, що за десятки років розвитку ядерної програми Іран попри всі затрати так і не зумів наблизитися до володіння ядерною зброєю і через це відмовився від цієї мети. Техноцентристи вважають, що держави набувають ядерну зброю тоді, коли їх ядерна програма досягає високого рівня розвитку, якого Іран, схоже, поки що не досяг.

Якщо пояснювати згоду Ірану укласти угоду в Женеві на основі концепції психологічного конструктивізму Ж. Хайманса, то можна прийти до висновку, що на зміну ядерної політики Ірану могла вплинути зміна його лідерів, від характеру яких, на думку Ж. Хайманса, залежить ядерна політика країни. Щоправда, Ж. Хайманс вважає, що на ядерну політику країни може впливати тільки один лідер, і в Ірані таким лідером є аятола Алі Хаменеї. Однак цей лідер діє не зовсім так, як один із 4 типів лідерів, наведених Ж. Хаймансом. Як вбачається, аятолу Хаменеї навряд чи можна вважати схильним до набуття ЯЗ конфронтаційним націоналістом чи націоналістом, подібним до спортсмена, якщо користуватися термінологією Ж. Хайманса. У різні часи політика А. Хаменеї була неоднаковою, він скоріше пристосувався до мінливих зовнішньо- та внутрішньополітичних обставин, ніж твердо слідував своїм усталеним емоціям та переконанням, як, на думку Ж. Хайманса, зазвичай роблять лідери [16, р. 9].

А. Хаменеї у різні часи підтримував то реформаторів, то консерваторів, то знову реформаторів. Причому підтримувані ним у різні часи президенти, як вбачається, на відміну від аятоли Хаменеї, відповідали тому чи іншому архетипу лідерів, запропонованим Ж. Хаймансом. Наприклад, М. Ахмадінеджад з його ворожим ставленням до країн Заходу та Ізраїлю і постійними нагадуваннями про те, що Іран є гордою великою ядерною державою, цілком відповідає архетипу конфронтаційних націоналістів, які, на думку Ж. Хайманса, найбільш схильні до набуття ЯЗ [16, р. 17]. І справді, під час правління М. Ахмадінеджада Іран демонстрував явне наближення до володіння ядерною зброєю. Попередники М. Ахмадінеджада президенти Х. Рафсанджані та М. Хатамі і його наступник президент Х. Рухані більше схожі на націоналістів, подібних до спортсмена. Вони, як і М. Ахмадінеджад, готові акцентувати увагу на величі Ірану і готові розвивати ядерну програму, щоб підтвердити цю велич, але, на відміну від М. Ахмадінеджада, вони не готові до конфронтації з міжнародною спільнотою і тому, скоріше всього, не прагнуть набуття ядерної зброї. Тож якщо з певними обмовками прийняти аргументацію Ж. Хайманса, можна стверджувати, що Іран відмовився від намірів набути ЯЗ, оскільки при владі зараз знаходиться націоналіст, подібний до спортсмена, який не зацікавлений у ядерному статусі.

Також цікаве пояснення зміни ядерної політики Ірану можна надати, використовуючи аргументацію Е. Солінген. У повній відповідності до логіки Е. Солінген перед зміною іранської ядерної політики відбулася зміна правлячих коаліцій. Поки при владі був президент М. Ахмадінеджад, який представляв інтереси впливової воєнізованої структури КСІР (Корпус стражів ісламської революції), в Ірані домінували прихильники ізоляції країни, які, як уже зазначалося в попередньому підрозділі, отримують від неї економічні дивіденди [17, р. 183]. Тому ці кола зацікавлені у продовженні ядерної програми і виступають проти поступок міжнародній спільноті у питанні ядерної програми.

Однак після приходу до влади Хасана Рухані представникам ізоляціоністської правлячої коаліції довелося поступитися прибічникам інтеграції Ірану у світову спільноту, які мають економічний інтерес у такій інтеграції і які зазнають збитків від продовження ізоляції. Ця нова правляча коаліція, інтереси якої презентує Х. Рухані і яку змушений визнати аятола Хаменеї, не зацікавлена у набутті ЯЗ. Тому стала можливою ядерна угода Ірану з шісткою, і ця подія відповідає логіці Е. Солінген.

Подальші можливі зміни довкола іранської ядерної програми, скоріше за все, також будуть відповідати її концепції. Боротьба між правлячими коаліціями в Ірані триває, і досягнуті в Женеві домовленості уже розкрили голову КСІРу та деякі консервативні депутати [18]. КСІР продовжує підтримувати жорстку безкомпромісну лінію у питаннях щодо ядерної програми, і тому у нього викликали обурення поступки нинішнього іранського керівництва. Експерти не виключають, що КСІР може завадити укладенню угоди про остаточне врегулювання іранської ядерної проблеми [19]. Втім, поки що верховний лідер Ірану аятола А. Хаменеї не на боці

ізоляціоністів, і це дає надію на те, що при владі залишиться правляча коаліція, яка зацікавлена в мирному врегулюванні іранської ядерної проблеми і зближенні Ірану з міжнародною спільнотою.

Таким чином, з точки зору більшості теорій міжнародних відносин відмова Ірану від намірів набути ядерну зброю виглядає цілком логічно. Зменшилася загроза нападу на Іран, і це сприяло більшій поступливості Ірану в питаннях ядерної програми, що відповідає логіці неореалізму. Під впливом подій у Сирії та економічних санкцій відбулося деяке ослаблення Ірану, і тому за логікою неокласичного реалізму Іран мав би також відмовитися від намагань набути ЯЗ, що Іран і зробив. Тиск міжнародного режиму нерозповсюдження на Іран теж відіграв роль у поступливості Ірану і довів доцільність існування теорії неоліберального інституціоналізму. Зміна лідерів в Ірані зробила можливою зміну його ядерної політики, що відповідає постулатам концепцій Ж. Хайманса та Е. Солінген.

Тим не менше, слід враховувати і положення нормативізму, за висновками якого Іран навряд чи так просто відмовиться від ЯЗ або принаймні віртуального ядерного статусу як одного із потенційних доказів своєї великодержавності. До того ж, ситуація на Близькому Сході змінюється так швидко, що це може призвести і до чергової зміни ядерної політики Ірану, яка знову ж таки може бути обґрунтована більшістю теорій. Поки що не існує загрози нападу з боку США, і тому за логікою неореалізму Ірану немає сенсу намагатися набути ядерну зброю. Але з іншого боку, від потенційної можливості атакувати Іран все ще не відмовився Ізраїль, агресивна риторика якого може зрештою спонукати Іран знову замислитися над можливістю набуття ЯЗ (хоча поки що загрозу ізраїльського нападу не сприймають в Ірані серйозно). Про ефективність режиму нерозповсюдження як перешкоди на шляху набуття ЯЗ говорити поки зарано — це надто мало часу минуло від укладення ядерної угоди, до якої призвів тиск міжнародної спільноти. Крім того, не слід виключати, що в Ірані знову посиляться позиції лідерів і груп, які зацікавлені у набутті ЯЗ, і тоді чергова зміна іранської ядерної політики знову ж відповідатиме концепціям Ж. Хайманса і Е. Солінген.

У будь-якому разі, як вбачається, сам факт підписання Женевських домовленостей слід все-таки вважати історичною подією, а не черговим трюком, до якого вдався Іран заради пом'якшення санкцій і введення в оману міжнародної спільноти. Іран впродовж попередніх років справді намагався використати переговори лише для того, щоб виграти час для розвитку своєї ядерної програми, але у листопаді 2013 р. він вперше за 10 років погодився на досягнення конкретної угоди про обмеження своєї ядерної програми. Зважаючи на те, що в попередні роки про таку угоду не могло бути й мови, факт її підписання у листопаді 2013 р. має історичне значення. І це підтверджується і тим, що Іран не просто підписав, але і почав виконувати підписану угоду [20]. Одним із найбільш тривожних здобутків іранської ядерної програми стало накопичення урану, збагаченого до 20 %. Такий уран уже досить легко збагатити до 90 % і більше — рівня збагачення, який необхідний для створення ЯЗ. Іран впродовж останніх років накопичив близько 200 кг урану, збагаченого до 20 %. Після під-

писання Женевської угоди Іран у відповідності з її положеннями почав зменшувати кількість свого високозбагаченого урану (ВЗУ) (уперше за всю історію розвитку своєї ядерної програми), і на квітень 2014 р. у Ірані залишилося лише близько 100 кг [21], і ця кількість і далі скорочувалася. Таким чином, ядерна угода в Женеві призвела до істотного зменшення можливостей Ірану щодо виробництва ядерної зброї, і в цьому, як вбачається, полягає її історичне значення. Навіть якщо Іран відмовиться від подальших поступок у ядерному питанні, йому доведеться враховувати, що його воєнна ядерна програма відкотилася назад.

Отож, на основі теоретичного аналізу можна зробити висновок, що є фактори, які можуть спонукати Іран до набуття ЯЗ, і є фактори, які перешкоджатимуть цьому. Поки що домінують останні фактори, але судячи з усього, це домінування нестійке, і все ще існує загроза того, що Іран знову почне прагнути ядерної зброї або віртуального ядерного статусу.

Слід зазначити, що одним із факторів, який може вплинути на чергову зміну іранського ядерного вибору у майбутньому, може стати ситуація довкола України. Відторгнення від України частини територій ядерною державою попри те, що Україні були надані гарантії безпеки в обмін на відмову від ядерного статусу, можуть привести Іран та інші порогові країни до висновку про те, що у сучасному світі єдиним надійним засобом збереження своєї безпеки є набуття ядерної зброї [22]. Тобто відмова Росії дотримуватись положень Будапештського меморандуму 1994 р. про гарантії безпеки Україні ставить під сумнів авторитет міжнародно-договірних зобов'язань і теорії неоліберального інституціоналізму, яка на визнанні цього авторитету побудована. Натомість, знову зростає актуальність аргументів неореалістів про те, що тільки ЯЗ може захистити державу. Зміна оцінок теорій може мати і практичні наслідки і негативно вплинути на ядерний вибір в тому числі Ірану.

Звичайно ж, не можна прямо пов'язувати наслідки кризи довкола України та перспективи розвитку іранської ядерної програми. До того ж, поки що не простежується ніякого взаємозв'язку між ними. Незважаючи на гострі розбіжності з приводу українського питання, які виникли між західними державами та Росією, представники цих держав на переговорах шістки посередників та Ірану у Відні поки що проводять єдину лінію, а сам Іран демонструє готовність до компромісів і виконує уже взяті на себе зобов'язання. Ядерна програма Ірану розпочалася задовго до української кризи, і тому ця криза може мати лише опосередкований вплив на іранський ядерний вибір. З іншого боку, слід враховувати, що під впливом зовнішніх умов іранський ядерний вибір постійно може коригуватися. Вплив економічних санкцій зрештою змусив Іран у 2013 р. піти на компроміс у ядерному питанні. Але з іншого боку, приклад України, так само як і більш ранні приклади розгромленої за допомогою Заходу у 2011 р. без'ядерної Лівії або без'ядерного Іраку у 2003 р. може зміцнити у іранських лідерів впевненість у тому, що тільки з ядерною зброєю їх країна може почувати себе у безпеці, як, наприклад, Північна Корея, яка попри свою антизахідну політику почуває себе захищеною від зовнішніх загроз.

Як вбачається, вплив української кризи на ядерний вибір Ірану є вірогідним, але не є неминучим. Позитивна динаміка у переговорах з Іраном щодо його ядерної програми поки не зазнала негативного впливу від подій довкола України. До того ж, як зазначає відомий російський експерт Федір Лук'янов, в Ірані розуміють, що хоч ядерна зброя і може зміцнити авторитет Ірану на міжнародній арені і зменшити вірогідність нападу на нього, тим не менше, вона тільки заважатиме досягненню однієї з головних цілей іранської зовнішньої політики — перетворенню на лідера на Близькому Сході. Адже озброєний ядерною зброєю Іран викликати за непокоєння у його сусідів, і всі країни Близького Сходу укладатимуть антиіранські альянси, які обмежуватимуть вплив Ірану. При цьому реально застосувати ядерну зброю для збільшення свого впливу Іран не зможе в силу ядерного табу, тож він залишиться в ізоляції в регіоні [23], можливо, ще більший, ніж Ізраїль, який попри свій великий воєнний і економічний потенціал через недружні відносини з країнами Близького Сходу не може навіть думати про регіональне лідерство. Те ж саме може чекати і Іран у випадку набуття ЯЗ, а це зовсім не відповідає іранським інтересам. Тому, на думку Ф. Лук'янова, іранські лідери вирішили піти на компроміс у ядерному питанні, і при цьому відмовляючись від нагоди набуття непотрібну їм ядерну зброю, вони на переговорах з шістькою намагаються за цю відмову якнайбільше для себе виторгувати.

Список використаної літератури

1. Синовец П. А. Иранская ядерная программа: международный аспект проблемы [Электронный ресурс]/ П. А. Синовец. — Режим доступа: <http://www.iimes.ru/rus/framestat.html>. — Название с экрана.
2. Галака С. П. Ядерне нерозповсюдження у світовій політиці: Дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.04/ С. П. Галака; Національний ін-т стратегічних досліджень; Національний ін-т проблем міжнародної безпеки. — К., 2006. — 460 с.
3. Заборский В. Ядерная политика «пороговых» государств в международном режиме нераспространения ядерного оружия (на примере отдельных государств азиатско-тихоокеанского региона): Автореф. дис.канд.ист.наук: 07.00.05/ В. Заборский; Киевск. гос.ун-т. — Киев, 1991. — 22 с.
4. Бадалова А. Решение ядерной проблемы станет большим шагом вперед для Ирана и США [Электронный ресурс]/ А. Бадалова, Н. Умид. — Режим доступа: <http://www.trend.az/regions/iran/2197435.html>. — Название с экрана.
5. Баклицкий А. А. Тегеран-13 [Электронный ресурс] / А. А. Баклицкий. — Режим доступа: <http://pircenter.org/blog/view/id/149>. — Название с экрана.
6. Ногмов А. М. Иранская ядерная программа в контексте режима ядерного нераспространения: Дисс. ... канд. полит. наук: 23.00.04/ А. М. Ногмов; Дипломатическая академия министерства иностранных дел Российской Федерации. — Москва, 2012. — 155 с.
7. Allison G. New obstacles to negotiations arise — best analyses [Electronic resource] / Graham Allison, Gary Samore. — Mode of access: <http://iranmatters.belfercenter.org/blog/new-obstacles-negotiations-arise-best-analyses>. — Title from the screen.
8. Bunn M. The Iran deal — a summary and interpretation [Electronic resource]/ M. Bunn. — Mode of access: <http://iranmatters.belfercenter.org/blog/iran-deal-%E2%80%93-93-brief-look-specifics>. — Title from the screen.
9. Freilich C. An interim nuclear deal: the view from Israel [Electronic resource]/ Chuck Freilich. — Mode of access: <http://iranmatters.belfercenter.org/blog/interim-nuclear-deal-view-israel>. — Title from the screen.

10. Joseph J. Iran's «possible military dimensions» disclosures: What to expect [Electronic resource] / Jofi Joseph. — Mode of access: <http://iranmatters.belfercenter.org/blog/irans-possible-military-dimensions-disclosures-what-expect>. — Title from the screen (April 23, 2014).
11. Чеков А. Мировой опыт химического разоружения: уроки для Сирии / А. Чеков // Индекс Безопасности. — 2014. — № 1 (108). — С. 95–100.
12. Орлов В. А. Лабиринт, которого нет. Зачем и кому нужна война с Ираном / В. А. Орлов // Россия в глобальной политике. — 2012. — № 1. — С. 58–70.
13. Федоров Ю. Е. Глазами либерала: Мольер без смеха / Ю. Е. Федоров // Индекс Безопасности. — 2013. — № 4 (107). — С. 127–140.
14. Кожанов Н. А. Социально-экономическая ситуация в Иране: август 2012 г. [Электронный ресурс] / Н. А. Кожанов. — Режим доступа: <http://www.iimes.ru/?p=15662#more-15662>. — Название с экрана.
15. Интерв'ю автора з професором університету МГІМО С. Дружиловським. (Москва, 5 червня 2012). — ППР-Центр.
16. Hymans J. The Psychology of Nuclear Proliferation. Identity, Emotions, and Foreign Policy / J. Hymans. — Cambridge: Cambridge University Press, 2006. — 273 p.
17. Solingen E. Nuclear Logics: Alternative Paths in East Asia and the Middle East / E. Solingen. — Princeton, N. Y.: Princeton University Press, 2007. — 432 p.
18. Tabatabai A. The interim deal: views from Iran [Electronic resource] / Ariane Tabatabai. — Mode of access: <http://iranmatters.belfercenter.org/blog/interim-deal-views-iran>. — Title from the screen.
19. Allison G. More sanctions against Iran: yea or nay? [Electronic resource] / Graham Allison, Gary Samore. — Mode of access: <http://iranmatters.belfercenter.org/blog/sifting-through-sanctions-debate> — Title from the screen.
20. Internationale Experten: Iran hñlt sich an Atomabkommen [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.spiegel.de/politik/ausland/prinz-turki-al-faisal-aus-saudi-arabien-zum-atomdeal-mit-iran-a-936617.html>. — Title from the screen (April 17, 2014).
21. Belfer Iran Brief—Cuts to Iran's uranium stockpile on schedule and other news [Electronic resource]. — Mode of access: <http://iranmatters.belfercenter.org/blog/belfer-iran-brief-iran-cuts-uranium-stockpile-schedule-and-other-news> — Title from the screen (April 22, 2014).
22. Nuklearprogramm: Krim-Krise gefährdet Atomgespräche mit Iran [Electronic resource] // Mode of access: <http://www.spiegel.de/politik/ausland/prinz-turki-al-faisal-aus-saudi-arabien-zum-atomdeal-mit-iran-a-936617.html>. — Title from the screen (March 18, 2014).
23. Лукьянов Ф. Ирано-американская игра — главная интрига-2014 [Электронный ресурс] / Ф. Лукьянов. — Режим доступа: <http://ria.ru/analytics/20140108/988167002.html>. — Название с экрана (8.01.2014).

Стаття надійшла до редакції 15.09.2014

А. Я. Чебан

кафедра международных отношений ОНУ имени И. И. Мечникова
к. 32, Французский бул., 24/26, г. Одесса, 65058, Украина

**ПРИЧИНЫ ПОДПИСАНИЯ ЖЕНЕВСКОГО ЯДЕРНОГО
СОГЛАШЕНИЯ С ИРАНОМ В НОЯБРЕ 2013:
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

Резюме

В статье анализируются причины, которые побудили Иран подписать в ноябре 2013 г. в Женеве временное соглашение об ограничении своей ядерной программы, которая долгое время была одним из главных источников нестабильности в мире. Причины подписания Ираном и шестеркой международных посредников Женевского ядерного соглашения рассматриваются в статье через призму теории международных отношений, отдельные направления которой объясняют, почему государства приобретают либо отказываются от приобретения ядерного оружия.

Ключевые слова: ядерная программа, ядерное оружие, Иран, теория международных отношений, Женевское ядерное соглашение.

O. Y. Cheban

Department of International Relations
Odessa National I. I. Mechnikov University
k. 32, French Bul., 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

**REASONS OF SIGNING GENEVA NUCLEAR DEAL WITH IRAN:
THEORETICAL ASPECT**

Summary

The article examines the reasons of why Iran signed interim Geneva nuclear deal in November 2013. This deal limited the development of Iranian nuclear program which had been one of the main sources of international concerns for a long time. The reasons of signing the Geneva nuclear deal by Iran and six international mediators are examined in the article in the context of international relations theory. Some divisions of this theory explain why states obtain or give up nuclear weapons.

Key words: nuclear program, nuclear weapons, Iran, international relations theory, Geneva nuclear deal.